

O‘ZBEKISTONNING AGROSANOAT MAJMUI

Jangirov G‘anisher Davron o‘g‘li

Guliston Davlat Universiteti Aniq va tabiiy fanlarni o‘qitish metodikasi(geografiya) yo‘nalishi 2 bosqich magistranti

Annotatsiya. Maqolada O‘zbekistonda agrosanoat majmualari shakllanishi va uning tarkibiy qismlari o‘rganildi.

Kali so‘zlar. Agrosanoat, tarmoq, hudud, qishloq xo‘jaligi, sanoat, dehqonchilik, chorvachilik, uzumchilik, bog‘dorchilik, geografiya.

Agrosanoat majmui Respublika xalq xo‘jaligining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, qishloq xo‘jalik mahsulotlarini yetishtirish va iste‘molchilarga yetkazishda qatnashadigan tarmoqlarni o‘z ichiga oladi.

ASMning **birinchi** tarkibiy qismi qishloq xo‘jaligini ishlab chiqarish qurollari bilan ta‘minlaydigan sanoat tarmoqlari, **ikkinchi** ya‘ni asosiy tarkibiy qismi qishloq xo‘jaligining o‘zi va **uchinchi** tarkibiy qismi qishloq xo‘jalik mahsulotlarini qayta ishlaydigan sanoat tarmoqlaridir. ASM ning birinchi tarkibiy qismi sanoat majmuiga yoritilgan.

Agrosanoat majmui oldida Respublika aholisini oziq-ovqat, sanoatni xom ashyo bilan ta‘minlash vazifalari turadi.

ASM tarmoqlarida Respublika iqtisodiy faol aholisining katta (47%) qismi ishlaydi.

Mustaqil O‘zbekiston Respublikasida agrosanoat majmuini yanada taraqqiy tuzilma o‘zgarishlarni amalga oshirish zarur. Paxtachilik, chorvachilik umuman qishloq xo‘jalik mahsulotlarining asosiy qismini Respublika hududida qayta ishlash kerak.

Qishloqlarda iqtisodiy va ijtimoiy munosabatlar jiddiy ravishda o‘zgarmoqda, jamoa va davlat xo‘jaliklari xo‘jalik hisobiga o‘tib ishlamoqdalar. Yerlarga brigada,

zveno va oilaviy ijara pudrati usulida ishlov berilmoqda. Fermer xo‘jaliklar tashkil qilinmoqda. Qishloq xo‘jalik mahsulotlarni saqlash uchun yangi omborxonalar, sovuqxonalar qurish jiddiy vazifa bo‘lib turibdi.

Qishloq xo‘jalik mahsulotlarining davlat xaridi narxlarini zamon talablari darajasiga ko‘tarish, shu yo‘l bilan ASM xodimlarining turmush sharoitini tuzatish kun tartibidagi muammodir.

Ilmiy asoslangan almashlab ekish tizimini to‘liq amalga oshirib, paxta hokimligidan qutilish va chorvachilik uchun yem-xashak bazasini kengaytirish talab etiladi.

Agrosanoat majmuining asosiy qismi Respublika qishloq xo‘jaligidir.

Agrosanoat majmuasining asosini, yadrosini qishloq xo‘jaligi tashkil etadi. Agrosanoat majmuasiga kiruvchi barcha tarmoqlar aynan qishloq xo‘jaligi bilan bog‘langan. Ularning ayrimlari qishloq xo‘jaligi uchun ishlab chiqarish vositalari ishlab chiqarib, yetkazib bersa, boshqalri qishloq xo‘jaligida yetishtirilgan mahsulotlarni tayyorlaydi, ularni qayta ishlaydi va tayyor mahsulotlarni iste‘molchilarga yetkazib beradi. Ko‘plab sohalar esa shu tarmoqlarning bir me‘yorda ishlashi uchun xizmatlar ko‘rsatadilar.

Agrosanoat majmuasining asosini tashkil etadigan qishloq xo‘jaligi o‘ziga xos xususiyatlarga ega. Bu xususiyatlar boshqa tarmoqlardan qishloq xo‘jaligini farqlab turadi va ishlab chiqarishni tashkil etishda o‘z talablarini qo‘yadi. Bu xususiyatlar quyidagilardan iborat:

Qishloq xo‘jaligi tabiiy omillarning ta’siri katta. Ular ishlab chiqarishning mavsumiyligidan kelib chiqaradi. Bu esa, ishlab chiqarishni tashkil etishda mavjud resurslardan yil davomida samarali foydalanishni hisobga olishni talab etadi. Qish oylarida aholining vaqtinchalik bekor qolishi ayrim ijtimoiy muammolarni keltirib chiqaradi. Bu masalalar olimlar, mutaxassis va ishbilarmonlar oldiga qator vazifalarni qo‘yadi.

Qishloq xo‘jaligida ishlab chiqarish vositalari sifatida tirik organizmlar qatnashadi. Bu, o‘z navbatida, mutaxassislardan faqatgina iqtisodiy

qonuniyatlarnigina emas, balki biologik qonunlarni ham bilishni va ishlab chiqarishni tashkil etishda ularni hisobga olishni talab qiladi. Qishloq xo‘jaligida sarflanayotgan mehnatning samarasi ko‘p jixatdan o‘simlik va chorva mollarining biologik imkoniyatlariga bog‘liq.

Yer asosiy ishlab chiqarish vositasi hisoblanib, undan foydalanishning o‘ziga xos xususiyatlari mavjud. Ularni inkor etish yoki yetarlicha hisobga olmaslik katta salbiy oqibatlarga olib keladi.

Qishloq xo‘jaligida sarflanayotgan moddiy xarajatlar davri bilan faoliyat natijasida olinayotgan daromadlarning olinish davri o‘rtasida farq katta. Boshqacha qilib aytganda, yil davomida faqat xarajatlar qilinadi. Chunki yerni ekishga tayyorlash, urug‘lik, o‘g‘itlar, yoqilg‘i-moylash materiallari xarid qilish va sarflash, mehnatga haq to‘lab borish kabi xarajatlar har oyda qilinadi. Ekin turlari hosili esa ma‘lum davrlada pishadi. Yetishtirilgan hosil sotiladi va undan keyin pul darmodlari kelib tushadi. Albatta, amaliyatda shartnomalar asosida qishloq xo‘jalik korxonalariga avanslar berish, kreditlardan foydalanish yoki ayrim xizmatlarni tashkil etish natijasida ma‘lum miqdoridagi pul tushumlari bo‘lishi mumkin. Lekin, umuman olganda, yil davomida xarajat sarflanishi, daromadlarning esa ayrim davrlardagina tushishi o‘ziga xos obyektiv talablarni keltirib chiqaradi. Agrar siyosat bu xususiyatni hisobga olgan holda yuritilish zarur.

Bu kabi o‘zga xosliklarni, albatta, chuqur o‘rganish va doimo hisobga olgan holda ishlab chiqarishni tashkil etish qishloq xo‘jaligining samarali ishlashini ta‘minlaydi. Shubhasiz, fan, texnika taraqqiyoti o‘sgan borgan sari qishloq xo‘jaligining bu xususiyatlari ta‘siri nisbatan kamayib boradi, lekin butunlay yo‘q bo‘lib ketmaydi.

Adabiyotlar

1. Soliev A. O‘zbekiston geografiyasi (O‘zbekiston iqtisodiy va ijtimoiy geografiyasi). – T.: «Universitet», 2014.
2. Saushkin Yu.G. Geograficheskoe mishlenie. – Smolensk: Oykumena, 2011.

3. Safarova Nasiba Irankulova, Amanbaeva Ziyoda Abduboisovna, Gapparov Azimbek Nazarovich Moddiy ishlab chiqarish asoslari.o‘quv qo‘llanma. Toshkent 2013.
4. Хрущев А.Т. География промышленности.-М.:Высшая школа. 1990.
5. Maksakovskiy V.P. Geograficheskaya kartina mira. Kn. I: Obhaya xarakteristika mira. Moskva, Drofa, 2008, 4-e izd.

